

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Devarim

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 594 [1833 oder 1834]

אל רליו

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8969

אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים א
וְהַמּוֹת נָרַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה
וְהַקְּלָלָה וּבַחֲרַת בַּחַיִּים לְמַעַן
תַּחֲיֶיהָ אִתָּה וּזְרַעֲךָ: (כ) לְאַהֲבָה
אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ בְּקִלּוֹ
וּלְדַבְּקֵה־בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ
וְאָרֶךְ יָמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל־הָאָדָמָה
אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לְאַבְרָהָם
לְאֲבֹרָתָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְתַת
לָהֶם פ

פע איד היערמיט צו צייגען אי
בער אייך אן, דאס איד דיר
לעבען אונד טאך פארגעלעגט
האבע, זעגען אונד פליך.
וועהלע דאז לעבען, דאמיט דיא
אונד דיינע נאכקאממען ער.
האלטען ווערדעט, (כ) לעבע
דען עוויגען דיינען גאטט, גע.
הארע עינער שטיממע, האל.
טע דיר אן איהן; דען היערויף
בערוהעט דיינע ערהאלטונג
אונד דייין לאנגעס לעבען, דאס
דוא אויף דעם ערדרייכע בליי.
בעסט, וועלכעס דער עוויגע
דיינען פאראהרען אברהם,
יצחק אונד יעקב צונעשווארען,
איהנען איינצונעבען.

לא (ח) וילך משה וידבר את
הדברים האלה אל כל ישראל:

לא (ח) משה גינג הין, אונד
היעלט נאך פערנער
פאלגענדע רעדע אן גאנץ
ר ש " י ישראל

תרגום אונקלוס

שמיא ויה ארעא חיי ומוחא יקביח הקדמך
ברבן ולוטין ורתחעי בחיי גדיל החיחי
את ובגך: (כ) למירחם יתיי אלהך להקבלא
למיטריה ולקרבא לדחלתיה ארי הוא חייך
וארכוח יומך למיתב על ארעא די קיים
" לאבהתך לאברהם ליצחק וליעקב למתן
להון:

ואם חוטאין חין מקבלין פורענות לא שזו
את מדתם אתם שאם זכיתם תקבלו שכר
ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת
כמה וכמה: ובחרת בחיים. חני מורה
לכס שתנחרו בחלק החיים. כאדם האומר
לכנו נמר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו
על חלק היפה ואומ' לו את זה כדור לך
ועל זה נאמר ה' מנת חלקי וכוכי אתה
תומי גורלי (תהלים ע"ז) הנחת ידו על
גורל הטוב לומר את זה קח לך:

לא (א) ואנל משה ומליל יח פחגמאי
האלין עם כל ישראל: (ג) ואמר
להון

לא (א) וילך משה. לא אוכל עוד
ללכת ולבא. יכול שתשש כמו
תלמוד לומר לא כהתם עינו ולא נס לחה
(דברים ל"ד) אלס מהו לא אוכל איני רשאי
שנטלה

ב א ו ר

(יט) את השמים ואת הארץ, שהם קיימים לעולם, וכאשר תקרה אתנס הרעה יהיו עדים
שאני התריתי בנס בכל זאת, וכן אמר על האבן תהיה בנו לעדה: ובחרת בחיים, יש לך
לבחור בחיים טובים ומאושרים, ופירש כי החיים המאושרים הם לאהבה את ה', כמו שנארכו
ואין אושר והללחה לנס האדם זולת אהבת השם יתעלה: (כ) הוא חייך, לאהבה את השם
כי אהבה הוא מקור הפעל (דעו ליעבען) ויתכן לבא בלשון זכר, ואם יהיה שם המקרה (דיו
ליעבע), יבא בלשון נקבה:

לא (א) וילך משה, התעורר לזה, כמו וילך איש מבית לוי (שמות ב' א') וילך ויעבוד (לעיל י"ז)

תרגום אשכנזי

ישראל. (ב) ער שפראך צו איהנען: איך בין נונמעהר הונדערט אונד צוואנציג יאהר אלט, אונד קאן ניכט מעהר פאר אייך אויס=אונד איין געהן (אייער אנפיהרער ויין), אויך האט דער עוויגע צו מיר גע= זאגט: דוא זאלסט ניכט אי= בער דען ירדן געהען. (ג) דער עוויגע דיין גאטט ווירד זעלבסט

וי לך לא

(ג) ויאמר אלהים בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ויהיה אמר אלי לא תעבר את הירדן הנה: (ג) יהוה אלהיך הוא עבר לפניך הוא ישמיד את הגוים

פאר דיר הערציעהען, ער ווירד ריעוע פעלקער פאר דיר הער פערטילגען, דאס דוא

איהר

תרגום אונקלוס

להון בר מאה ועשרין שנין אנא יומא דין לית אנא יביל עוד לכיפק ולמיעל ויי אמר לי לא תעבר ית ירדנא הדין: (ג) יי אלהיך מימריה עבר קדמך הוא ישיעי ית עמטנא דאליו מן קדמך ותרתינון

יהויע

ר ש י

שגלה ממני הרעות ונתל' ליהושע: (ב) וה' אמר אלי, זהו פירוש לא אוכל עוד ללכת ולבא לפי שה' אמר אלי: אנכי היום. היום מלאו ימי ושנותי וביום זה נולדתי וביום זה אמות. דבר אחר ללכת ולבא בדברי תורה מלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה:

לא

ב א ו ר

י"ג) נתן אל לבו לנחם את ישראל על מיתתו: (ב) בן מאה ועשרים שנה, זקן ושבע ימים, ואין להחזיק על מיתתו: לא אוכל עוד לצאת ולבוא, יכול שחש כמו, תלמוד לומר לא כהתה עינו ולא נס לכה (לקמן ל"ד ז') אלא מהו לא אוכל? איני רשאי שגלה ממני הרעות ונתנה ליהושע. בן ס' רש"י ז"ל, ולפי דבריו מאמר וה' אמר אלי וגומר ענינו לפי שה' אמר אלי. ואין הפי' הזה נכון בעיני הרמב"ן ז"ל, ועל דעתו אמר משה לישראל דברים אחר לא בן, כדי לנחמם, וגם זה אינו מחזור וייתכן שאין במשמעות לא כהתה עינו ולא נס ליצה, שאמר על כל כחתי כאשר היה בימי נעוריו, בלי שנוי כלל, כי אם שהיה זקן כריז משתמש בכל חסיו וכחות נפשו בשלמות, ואולי שעם כל זה הרגיש בעלמו שאין לו עוד מדת הגבורה והבין לשאת את משא העם ערסם וריבם וללכת ולבא לפניו למלחמה, ומנהיג האומה הזאת ושר לבא מלחמת ה' לא די לו שיהיה בריא משתמש בחסיו ובכחות נפשו כראוי, כ"א לריך שיהיה גבור חיל ורב פעלים, שוקד להשגיח בעניני האומה ולדע' לרכייה ולפקוד עליה מן הנקד עד הערב, וגם בלילה לא ישכח לבו, כי ילטרך למחשבו' רבות ותחבולות עמוקות ליישר ההנהגותיה בעשות השלום, אף כי בלאתה על אויביה לא ייעף ולא יגע מרוב ענין ועבודה קשה, ואין בזה תפארת לזקן, ובכך אמר החכם תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה, (משלי ב' כ"ט). וגדולה מזו אמרו רבותינו לא אוכל עוד ללכת ולבוא בדברי תורה, מלמד שנסתתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה, כוונותיהם על דעתו לא שנתעלמו ממנו דרכי התורה והחכמה, אלא שנתמעט בו הנח למסור את חכמתו לאחרים ולהפיץ את מעיינות בניתו לחון. ולזה דקדקו לומר מסורו' ומעיינות החכמה, כי להורות לאחרים וללמדם חכמה ובינה לריך שקידה רבה והשתדלות דברים ומשא ומתן, ואין זה בנח ותולדות הזקן. וזהו לא אוכל עוד ללכת ולבא בדברי תורה, הכוונה להורות לכס את דרכי ה' וללחום מלחמת תורתו, כי זהו ענין ללכת ולבא: וה' אמר אלי, וגם אם הייתי יכול ללכת ולבא הנה ה' אמר אלי לא תעבור: (ג) ה' אלהיך הוא עבר לפניך וגומר, אין לכס לורך בהנהגתי, כי ה' ישמיד הגוים לפניך, והוא

והוא

האלה מלפניה וירשתם יהושע
 הוא עבר לפניך כאשר דבר
 יהוה: (ד) ועשה יהוה להם
 כאשר עשה לסיחון ולעוג
 מלכי האמרי ולארצם אשר
 השמיד אתם: (ה) ונתתם יהוה
 לפניכם ועשיתם להם ככל
 המצוה אשר צויתי אתכם:
 (ו) חזקו ואמצו אל תיראו ואל
 תערצו מפניהם כי יהוה אלהיך
 הוא החלך עמך לא ירפך ולא
 יעזבך: ^{שלישי חמישי (ז) ויקרא}
 משה ליהושע ויאמר אליו לעיני
 כל ישראל חזק ואמץ כי אתה

איהר לאנד אין בעזימץ נעה-
 מעסט; יהושע ווירד אייער אנג
 פיהרער זיין, וויא דער עוויגע
 געשפראכען האט. (ד) דער
 עוויגע ווירד איהנען (דיעזען
 פעלקערן) טוהן, וויא ער סיחון
 אונד עוג, דען ביידען קעניגען
 פאן אמורי אונד איהרעם לאנג
 דע געטהאן, דיא ער פער-
 טילגט האט. (ה) זא ווירד דער
 עוויגע אויך דיעזע נאציאן פאר
 אייך הינגעבען, אונד איהר
 ווערדעט מיט איהנען פער-
 פאהרען נאך דעם געכאמהע.
 דאז איך אייך גענעבען.
 (ו) זייד בעהערצט אונד טא-
 פפער! פירטעט אייך ניכט,
 אונד לאסט אייערן מוטה
 ניכט זינקען פאר איהנען; דען
 דער עוויגע דיין גאטט ער
 זעלבסט ציעהעט מיט דיר, ער
 ווירד דיא האנד ניכט פאן דיר
 אכציעהען אונד דיר ניכט פער-
 לאסען. (ז) דעם יהושע ריעף

חבוא

משה צו, אונד זאגטע איהם אין געגענווארט גאנץ ישראל'ס: זייא בעהערצט אונד טאפפער!

דען

ר ש י

תרגום אונקלוס

(ו) לא ירפך. לא יתן לך רסיון להיות
 נעזב ממנו: (ז) כי אתה תבוא את העם
 הזה. ארי את תיעול עם עמא הדין
 משה אמר אל יהושע זקנים שבדור עמך
 הכל לפי דעתן ועלתן אבל הקדוש ברוך
 הוא
 תקיפו ואלימו לא הדחלו ולא תתברון
 מן קדמיהון ארי יי אלהיך מימריה מדבר קדמך לא ישבקינה ולא ירחקינה: (ז) ויקרא
 משה ליהושע ואמר ליה לעיני כל ישראל תקיף ואלים ארי אתה תיעול עם עמא הדין

יהושע הוא עבר קדמך במא די מליל יי:
 (ד) ויעביר יי להון במא די עבד לסיחון
 ולעוג מלכי אמורא ולארעהון די שיצי
 יתהון: (ה) וימסרינון יי קדמיכון ותעבדון
 להון ככל תפקידתא די פקידית יתכון: (ו) תקיפו ואלימו לא הדחלו ולא תתברון
 מן קדמיהון ארי יי אלהיך מימריה מדבר קדמך לא ישבקינה ולא ירחקינה: (ז) ויקרא
 משה ליהושע ואמר ליה לעיני כל ישראל תקיף ואלים ארי אתה תיעול עם עמא הדין

ב א ו ר

והוא כזה את יהושע שיעבור לפניך, כי כבר ראיתם מה שעשה השם לסיחון ועוג: (ה) ועשיתם
 להם, לשבזו מכנותם: (ו) לא ירפך, לא יתן לך רסיון להיות נעזב ממנו, כך כתב רש"י ז"ל.
 וכי נת הכב ז"ל שלח האמר לא ירפך, לא יעשה אויך רפה, שאין בזה חדוש, אבל כוונת הכתוב
 שלח ירף ממנו, ולא יתן לו רסיון לבלתי היות בעזרתו: (ז) כי אתה חבוא את העם הזה,
 את

תבוא אתהעם הזה אל הארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת להם ואתה תגחילנה אותם: (ח) ויהוה הוא ההלך לפניך הוא יהיה עמך לא ירפך ולא יעזבך לא תירא ולא תחת: (ט) ויכתב משה את התורה הזאת ויתנהג אל הכהנים בני לוי הנשאים את ארון ברית יהוה ואל כל זקני ישראל: (י) ויצו משה אותם לאמר מקץ שבע שנים במעד

דעו דוא ווירסט מיט דיעועם פאלקע אין דאז לאנד קאממען, דאז דער עוויגע איהרען על טערן צוגעשווארען האט, איה נען צוגעבען, אונד דוא ווירסט זיא דאזעלכסט איינזעטצען. (ח) דער עוויגע זעלבסט איזט עם, דער פאר דיר הערציע העט, ער ווירד דיר ביישטעה הען, ווירד זיינע האנד ניכט פאן דיר אבציעהען אונד דיר ניכט פערלאססען, פירכטע דיר ניכט אונד זיא אונער שראקען! (ט) משה שריעב דיעוע גאנצע לעהרע אויף, איבערליעפערטע זיא דען פרי סטערן דען זאהנען לוי, דוא דעס עוויגען בונדעסלאדע טרו גען, אונד אללען עלטעסטען פאן ישראל, (י) אונד גאב איהנען דאביא פאלגענדען בעעהל: אם ענדע פאן זיע

שנה

פאן ישראל, (י) אונד גאב איהנען דאביא פאלגענדען בעעהל: אם ענדע פאן זיע

תרגום אונקלוס

ד ש י

לארעא די קיים יי לאבחהון למתן להון ואת פחסיניה יתהון: (ח) ויי הוא מדבר קדמך מימריה יהי בסעךך לא ישבקינך ולא ירחיקינך לא תדחל ולא תחבר: (ט) וכתב משה ית אוריחא הדא ויהבך לכהניא בני לוי הנטלין ית ארון קימא דיי

הוא אמר ליהושע כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ אשר נשבעתי להם תביא על כרחם הכל תלוי כך טול מקל והך על קדקך דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור: (ט) ויכתוב משה וגומר ויתנה. כשנגמרה פלה נתנה לבני שבעו: (י) מקץ שבע שנים. בשנה ראשונה של שמיטה בשמינית ולמה קורא אותה שנת השמיטה

ולכל סבי ישראל: (י) ופקיד משה יתהון למימר מסוף שבע שנים בזמן שתא

דשמיטהא

ב א ו ר

את כמו עם, כתרגומו ארי את תיעול עם עמא דדין: (ט) ויכתב משה את התורה הזאת בשנגמרה פלה נתנה לבני שבעו, שהם מורי התורה: (י) מקץ שבע שנים, בשנה ראשונה של

ה מ ע מ ד

לא (י) ויצו משה, כבר באנו לנו חז"ל סדר הקריאה בהקהל והוא שהמלך קורא מתחלת ספר אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ישראל ומדלג (מכאן עד) ליהיה אם שמוע, וגומר אותה המרצה, ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר ברית אחס נאורב ופוסק (סוגה מ"א). והנה לפי דבריהם בודאי לא היה מקום לכויר המזיה הזאת עד אשר השלים מזה ה תורה.

בען יאהרען, צור צייט דעם פרייאיהרעם, אים היטטענ-פעסט, (יא) ווען גאנץ ישראל קאמט פאר דעם עוויגען די-נעם גאטטע, אן דעם ארטע דען ער ערוועהלען ווירד, צו ערשיינען, זאלסט דוא דיע-זע לעהרע, אים בייאויין פאן גאנץ ישראל לויט פארלעזען. (יב) דאז גאנצע פאלק מוסט דוא דאזעלכסט צוזאמען קאממען לאססען, מעננער, ווייבער, אונד קינדער נעכסט דעם פראעמדינג, דער זיך אין דייען טהארען אויפהעלט, דאמיט זיא הערען אונד לער-נען, פאר דעם עוויגען אייערם גאטטע עהרפורכט האבען, אונד אללע זוארטע דיעזער לעהרע אויף דאז גענויעסטע בעאבאכטען; (יג) אונד דאמיט אויך דיא קינדער, דיא נאך

שנת השמטה בחג הסוכות: (יא) בבוא כל-ישראל לראות את-פני יהוה אלהיה במקום אשר יבחר תקרא את-התורה הזאת נגד כל-ישראל באזניהם: (יב) הקהל את-העם האנשים והנשים וריטף וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את-יהוה אלהיכם ושמרו לעשות את-כל-דברי התורה הזאת: (יג) ובניהם אשר לא-ידעו ישמעו ולמדו ליראה את-יהוה אלהיכם כל-

הימים

אונזיסענד זינד, הערען אונד לערנען, פאר דעם עוויגען אייערעם גאטטע עהרפורכט האבען,

זא

תרגום אונקלוס

ר ש י

השמטה שעדיין שביעית נוסף בה בקליר של שביעית היוכל למולאי שביעית: (יא) תקרא את התורה הזאת. המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת סוטה על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה: (יב) האנשים. ללמוד: והנשים. לשמוע: זה טף. למה נא לתת שכר למביאייהם:

דשמיטתא בחגא דמטליא: (יא) במיתאי כל ישראל לאתחזאה קדם יי אלהך באתרא די יתרעי תקרי ית אורייתא דדא קדם כל ישראל ותשמעינגן: (יב) בנוש ית עמא גבריא ונשיא וטפלא וגערף די בקירוף

בדיל דישמעון ובדיל דיגלפון וידחלון קדם יי אלהכון ויטרון למעבד ית כל פחגמי אורייתא דדא: (יג) ובניהון די לא ידעין ישמעון וילפון למדחל קדם יי אלהכון כל-

ב א ו ר

של שמטה, שהיא השנה השמינית, ולמה קורא אותה שנת השמטה, שעדיין שביעית נוספת בה בקליר של שביעית היוכל למולאי שביעית. (רש"י): (יא) תקרא את התורה הזאת, המלך היה קורא מתחלת אלה הדברים כדאיתא במסכת סוטה (דף מ"א), על בימה של עץ שהיו עושין בעזרה: (יב) למען ישמעו ולמען ילמדו, האנשים והנשים, כי גם הם שומעות ולמדו ליראה את ה': (יג) ובניהם אשר לא ידעו וגומר, הם הטף, כי יזמינו וישאלו והאבות

תרגום אשכנזי

זא לאנגע איהר אין דעם לאנד
דע לעבעט, דאזין איהר יעצט
איבער דען ירדן געהען ווער-
דעט, אום עס איינצונעהמען.
(יד) דער עוויגע שפראך צו
משה: נונמעהר איזט דיינע
צייט העראן געקאממען, דאס
דוא שמערבעסט, רופע דעם
יהושע, אונד שמעללעט אייך
ביידע אין דאז שטיפטסעלט,
דאס איך איהם מיינע בעפע-
לע ערטהילע. משה אונד
יהושע גינגען הין אונד שמעלל-
טען זיך אין דאז שטיפטסעלט.
(טו) דער עוויגע ערשיען אים
צעלטע, אין איינער וואלקענ-
זיילע, דיא וואלקענזיילע שטאנד
אם איינגאנגע דער היטטע,
(טז) אונד דער עוויגע שפראך
צו משה: ווען דוא בייא דיינען
פארפאהרען רוהען ווירסט,
זא ווירד איינסט דיעועם פאלק

וי לך לא

הימים אשר אתם חיים על-
האדמה אשר אתם עבדים את-

הירדן שמה לרשתה: פ

(ד) ויאמר יהוה אל-משה הן

קרבו ימיה למות קרא את-

יהושע והתיצבו באהל מועד

ואצונו וירך משה ויהושע

ויתיצבו באהל מועד: (טו) וירא

יהוה באהל בעמוד ענן ויעמד

עמוד הענן על-פתח האהל:

(טז) ויאמר יהוה אל-משה הנך

שכב עם-אבותיך וקם העם הזה

וזנה אחרי אלהי נכר הארץ

* בשנת כמנחה ונכ' וה' קורין ע"כ אשר

זיך אויפלעהנען, אונד דען גאטטערן דער בארכארישען איינוואהנער דעם לאנדעם, דא-
הין

תרגום אונקלוס

ר ש י

(יד) ולאונו. ולזרזנו: (טו) נכר הארץ. כל יומיה די אתון קמין על ארעא די
גויי הארץ:

והסתרתי אתון עבדין ית ירדנא תמן למירחה:

(יז) ואמר יי למשה הא קריבו יומי למות קרי ית יהושע ואתעתדו במשכן ומנא

ואפקדיניה ואול משה ויהושע ואתעתדו במשכן ומנא: (טו) ואתגליי במשכנא

בעמודא דעגנא וקם עמודא דעגנא על הרע משכנא: (טז) ואמר יי למשה הא את

שכיב עם אבותיך ויקום עמא הדין וישעי בתר טעות עממי ארעא די הוא עליל
להמו

ב א ו ר

והאבות ירגילום ויחננו אותם, כי אין הטף יונקי שדים, אבל הם קטני השנים הקרובים להחנות,
והו טעם ולמדו ליראה בעתיד כי למעלה אמר ולמדו ויראו, אבל רבותינו ז"ל אמרו האנשים
ללמוד, והנשים לשמוע, והטף למה בא? ליתן שכר למביאייהם. (הרמב"ן): (יד) ואצונו,
כמו שנאמר להלך ויכו את יהושע: (טו) וונה, הונח על האשה הבוגדת בבעלה ונותנת את
אהבתה לבלתי ראוי, והוא אל על העונות את השם ועונד האלילים: נכר הארץ, גויי הארץ.
(רש"י), כוונתו שאין נכר תואר לאלהים שאין הסמוך תואר הנסמך, אבל יחסר המתואר,
כאלו אמר אחרי אלהים נכר, שהוא עם הארץ, ונקרא נכר, שהוא נכרי לישראל. (וסרה)

תרגום אשכנזי קנח

הוין עם מיטטען אונטער זיא קאמיט, נאכבוהלען, עם ווירד מיך פערלאססען אונד דען כונד ברעכען, דען איך מיט איהם געמאכט האבע; (יז) אלסדאן ווירד מיין צאָרן ווירדער דאסעלע בעענטלאַממען, איך ווערדע זיא פערלאססען, אונד מיין אנטליטץ פאָן איהנען אכוענע דען, עם ווירד פאָן אנדערן פער צעהרט ווערדען. אונד ווען עם דען פאָן פיעלען אונגליקספעל לען אונד דראַנגזאלען ווירד הייכגעזוכט ווערדען, זאָ ווירד עם דעראיינסט צור ערקענטט נים קאמיטען אונד שפרעכען: האבען מיך ניכט אללע ריעוע אונגליקספעללע בעטראַפּען, ועהה

אשר הוא בא שמה בקרבנו ועובני ויהפר את בריתי אשר ברתי אהו: (יז) וחרה אפי בו ביום ההוא ועובתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כידאין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה: (יח) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים:

וויל מיין גאטט ניכט מעהר בויא מיר איזט? (יח) איך אבער ווערדע דעסעלע בען טאגעס מיין אנטליטץ פאָר איהם פערבערגען, וועגען אללעס דעס בעזען, דאָ עם געטהאָן, דאָס עם זיך געהמליך צו אנדערן געטטערן געווענדעט האט. שרייבט

תרגום אונקלוס

ר ש י

לחמן ביגיהון וישבקון בחלתי וישנון יח (יז) והסתרתני פני. כמו שאינו רואה קמי די גזרית עמהון: (יח) ויתקוף רוגזי בהון בעידנא שהוא וארחקינין ואסלק שכינתי מנהון ויהון למיבו ויערען יחהון בישן סגיאן ועקו וימר בעידנא יהוא הלא מדלית שכינת אלהי ביני ערעוני בישא האליו: (יח) ואנא סלקא אסליק שכינתי מנהון בעידנא ההוא על כל בישא די עבדו ארי אחפניאו בחר טעות עממיא: וכעו

ב א ו ר

זה תלונות הרמב"ן ז"ל. ולאן נכר מתורגם בלשון אשכנזי (בארבאר), שגם הוא הנחמו הראשונה על אדם נכרי, והוא אל על רוע המזג והמדות האנושיות: בקרבו, שז על נכר, נקרב העם הנכר: (יז) והסתרתני פני, אסתיר השגתתי מהם, אין עיני ולבי אל העם הזה, כמו שאינו רואה בלתי: והיה לאכל, לכל מבקשי נפשו, כי כן משפט העם הזה, כאשר יסלק השם ממנו השגחתו הפרטית, ויעלים ממנו עין חמלתו, מוד והיה לאכל, כי כרו רבים: (יח) הסתר אסתיר, אף אם יכירו כי אשמים הם, לא אחוש להם ולא אנאלס בחרטה לכדה והרהור תשובה, כי רעה גדולה עשו, בלתיס אחרי אלהים אחרים, עד אשר ישונו אלי בתשובה גמורה, והתודו את עונם ואת עון אבותם, כמו שבתוב למעלה (ויקרא ט' ו'): אה

תרגום אשכנזי

זא לאנגע איהר אין דעם לאג-
דע לעבעט, דאזין איהר יעצט
איבער דען ירדן געהען ווער-
דעט, אום עס איינצונעהמען.
(יד) דער עויגע שפראך צו
משה: נונמעהר איזט דיינע
צייט העראן געקאממען, דאס
דוא שטערבעסט, רופע דעם
יהושע, אונד שטעללעט אייך
ביידע אין דאז שטיפטסצעלט,
דאס איך איהם מיינע בעפע-
לע ערטהיילע. משה אונד
יהושע נינגען הין אונד שטעלל-
טען זיך אין דאז שטיפטסצעלט.
(טו) דער עויגע ערשיען אים
צעלטע, אין איינער וואלקענ-
זיילע, דא וואלקענויילע שטאנד
אם איינגאנגע דער היטטע,
(טז) אונד דער עויגע שפראך
צו משה: ווען דוא בייא דיינען
פארפאהרען רוהען ווירסט,
זא ווירד איינסט דיעזעס פאלק

ו י ל ד לא

הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל-
הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת-
הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: * פ
(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִן
קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת-
יְהוֹשֻׁעַ וְהִתִּיצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד
וְאִצְוֶנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְהִי וַיֹּשֻׁעַ
וַיִּתִּיצְבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד: (טו) וַיִּרְא
יְהוָה בְּאֹהֶל בְּעֲמֹד עֲנָן וַיַּעֲמֵד
עֲמֹד רֹהַעַן עַל-פֶּתַח הָאֹהֶל:
(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה הִנֵּה
שֹׁכֵב עִם-אַבְתָּיִךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה
וְזָנָה וְאַחֲרָי וְאֱלֹהֵי גִבְרַת-הָאָרֶץ

והסתרת

* נשבת במנחה ונב' וה' קורין ע"כ

זיך אויפלעהנען, אונד דען גאטטערן דער בארכארישען איינוואהנער דעם לאנדעס, דא-
הין

תרגום אונקלוס

ר ש י

(יד) ואלונו. ואלונו: (טו) נכר הארץ. כל יומיך די אהון קמין על ארעא די
[גוי הארץ:
והסתרת] אהון עברין ית ירדנא תמן למירחה:
(יד) ואמר יי למשה הא קריבו יומיך למות קרי ית יהושע ואתעחדו במשבן זמנא
ואפקדיניה ואזל משה ויהושע ואתעחדו במשבן זמנא: (טו) ואחגלי יי במשבנא
בעמודא דעגנא וקם עמודא דעגנא על הרע משבנא: (טז) ואמר יי למשה הא את
שכיב עם אבהתך ויקום עפוא הדין ויטעי בתר טעות עממי ארעא די הוא עליל
להמו

ב א ו ר

והאבות ירגילום ויחנכו אותם, כי אין הטף יונקי שדים, אבל הם קטני השנים הקרובים להחנך,
וזכו טעם ולמדו ליראה בעתיד כי למעלה אמר ולמדו ויראו, אבל רבותינו ז"ל אמרו האנשים
ללמוד, והנשים לשמוע, והטף למה בא? ליתן שכר למביאייהם. (הרמב"ן): (יד) ואצונו,
כמו שנאמר להלן ויכו את יהושע: (טו) וזנה, הונח על האשה הזוגדת בבעלה ונותנת את
אהבתה לבלתי ראוי, והוא אל על העונות את השם ועובד האלילים: נכר הארץ, גוי הארץ.
(רש"י), כוונתו שאין נכר תואר לאלהים שאין הסמוך תואר הנסמך, אבל ישכר המתואר,
כאלו אמר אחרי אלהינעם נכר, שהוא עם הארץ, ונקרא נכר, שהוא נכרי לישראל. (וסרה

ו י ל ד לא

אֲשֶׁר הוּא בְּאֶשְׁמֹרֶה בְּקִרְבּוֹ
וְעֹזְבֵנִי וְהִפֵּר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר
כָּרַתִּי אִתּוֹ: (יז) וְחָרָה אַפִּי בּוֹ
בַּיּוֹם־הַהוּא וְעֹזְבֵתִים וְהַסְתֵּרְתִּי
פָּנַי מֵהֶם וְהָיָה לֵאכֹל וּמִצְאָהוּ
רַעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם
הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהֵי
בְּקִרְבִּי מִצְאוּנִי הַרְעוֹת הָאֵלֶּה:
(יח) וְאֲנֹכִי הִסְתֵּר אֶסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם
הַהוּא עַל כָּל־הַרְעָה אֲשֶׁר עָשָׂה
כִּי פָּנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

ועה

חרגום אשכנזי קנח

היין עם מיטמען אונטער זיא
קאמיט, נאכבוהלען, עם ווירד
מיך פֿערלאַססען אונד דען בונד
ברעפֿען, דען איך מיט איהם
געמאַכט האַבע; (יז) אַלסדאַן
הו ווירד מיין צאָרן ווידער דאַסעל־
בע ענטפֿלאַממען, איך ווערדע
זיא פֿערלאַססען, אונד מיין
אַנטליטץ פֿאַן איהנען אַבוועג־
דען, עם ווירד פֿאַן אַנדערן פֿער־
צעהרט ווערדען. אונד ווען עם
דען פֿאַן פֿיעלען אונגליקספֿעל־
לען אונד דראַנגזאַלען ווירד
היימוגעזוכט ווערדען, זא ווירד
עם דעראיינסט צור ערקענט־
ניס קאַממען אונד שפרעפֿען:
האַבען מיך גיכט אַללע ריעוע
אונגליקספֿעללע כעטראַפֿען,
איך אַבער ווערדע דעסועל־
בען טאַנעם מיין אַנטליטץ פֿאַר איהם פֿערבערגען, וועגען אַללעס דעם בעזען,
דאַ עם געטהאַן, דאַם עם זיך נעהמליך צו אַנדערן געטטערן געווענדעט האַט.

ווייל מיין גאָטט גיכט מעהר בייא מיר איזט? (יח)
בען טאַנעם מיין אַנטליטץ פֿאַר איהם פֿערבערגען, וועגען אַללעס דעם בעזען,
דאַ עם געטהאַן, דאַם עם זיך נעהמליך צו אַנדערן געטטערן געווענדעט האַט.

שרויבט

חרגום אונקלוס

ר ש י

לחמן ביניהון וישבוקן בחלתי וישנון ית
קמי די גזרית עמהון: (יז) ויתקוף רוגזי
בהון בעידנא שהוא וארחקינן ואסלק שכינתי מנהון ויהון למיבו ויערען
יתחון בישן סגיאן ועקו ויימר בעידנא יהוא הלא מדלית שכינת אלהי
ביני ערעוני בישיא האליון: (יח) ואנא סלקא אסליק שכינתי מנהון
בעידנא ההוא על כל בישיא די עבדו ארי אתפניאו בחר טעות עממיא:

וכען

ב א ו ר

זוה תלוות הרמז"ן ז"ל). ולזון נכר מתורגם בלשון אשכנזי (בארבעות), שגם הוא הנחשו
הראשונה על אדם נכרי, והוא אל על רוע המזג והמדות האנושיות: בקרבו, שז על נכר, בקרב
העם הנכר: (יז) והסתרחי פני, אסתיר השגחתי מהם, אין עיני ולבי אל העם הזה, כמו
שאני רואה בנרתם: והיה לאכל, לכל מבקשי נפשו, כי כן משפט העם הזה, כאשר יסלק
השם ממנו השגחתו הפרטית, ויעלים ממנו עין חמלתו, מיד והיה לאכל, כי לריו רבים:
(יח) הסתר אסתיר, אף אם יכירו כי אשמים הם, לא אחוש להם ולא אגאלס במרטה לבדה
והרחוק תשובה, כי רעה גדולה עשו, בלכתם אחרי אלהים אחרים, עד אשר ישונו אלי
תשובה גמורה, והחודו את עונם ואת עון אבותם, כמו שבתוב למעלה (ויקרא ט' ו'):

אח

תרגום אשכנזי

(יט) שרייבט איך אלזאָ פֿאַל = גענדען געזאָנג אויף, לעהרט איהן דיא קינדער ישראל, דאָס זיא זאָלען אויסווענדיג לערן גען, דאָמיט מיר דיעזער געזאָנג איין צייגע זיא געגען דיא קינדער ישראל'ס; (כ) דען איד ווערדע דאָ פֿאַלק אין דאָ לאַנד פרינגען, דאָ איד זיא גען פֿאַר פֿאַהרען צוגעשוואַרען, וועלכעס פֿאַן מילך אונד האָניג פליעסט, עס ווירד דאָזעלכסט אים אויבערפֿלוס צו עססען האָבען, אונד אין וואָללוסט לעבען, אונד זיך אלסדאָן צו אַנגערן געטטערן ווענדען, איהן גען גאָטטעסדינסטליכע עהרע צו ערצייגען, עס ווירד מיר פֿערדרוס מאַכען וואָללען אונד זיינען בונד ברעכען.

וי לך לא

(יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל: (כ) כי אביאנו אל האדמה אשר נשבעתי לאבותיו זבת חלב ודבש ואכל ושבוע ודשן ופנה אל אלהים אחרים ועבדום ונאצוני והסר את בריתי: (כא) והיה כי תמצאן אתו רעות

רבות

פֿערדרוס מאַכען וואָללען אונד זיינען בונד ברעכען. (כא) ווען עס אלסדאָן פֿאַן גראָסען אונגליקס.

ר ש י

(יט) את השירה הזאת. האינו השמים עד וכפר אדמתו עמו (דברים ל"ב): (כ) ונאצוני. והכניסוני וכן כל ניאון לשון בעש:

תרגום אונקלוס

(יט) זכען בחובו לכוון ית הושבחה הדיא ואלפיה לבני ישראל שויה בפומהון בדיל דחתי קדמי הושבחה הדיא לסהיד בבני ישראל: (כ) ארי אעלינק לארעא די קיימית

(כא) וענתה

לאַבחה חהון עבדא חלב ודבש וויכלון וישבעון ויתפנקון ויתפנקון בתר טענת עממיא ויפלהון להון וירגזון קדמי וישגון ית קיימי: (כא) ויהי ארי יערען יתהון בישן

סגיאן

ב א ו ר

(יט) את השירה הזאת, השירה אשר אניד לך עתה, והיא האינו השמים עד וכפר אדמתו וקראה שירה כי ישראל יאמרוה תמיד בשיר וזמרה, וכן נכתבה על מקלת שירי, בהלמדת הדלתות, עם ההשק במקומות הנעימה, כמבואר בפרשת בשלח ממעט השירים בלשון הקודש: ולמדה, הטעמים הקשים שיבאר להם: שימה בפיהם, שתהיה השירה שגורה בפיהם. גמלח ולמדה גם שימה זכה, כי המעט להיות ה"א ולמדה קמון, ותחת הדל"ת פתח קען. (הראב"ע): לעד בבני ישראל, כמו שאמר להלן וענתה השירה הזאת לפני לעד, בעש לא תענה ברעך, שהשירה הזאת תעיד לישראל שדך הגדתי להם מראש, וכן התרומי צש על כל המולאות אותם: (כ) ונאצוני, והכניסוני, וכן כל ניאון לשון בעש. (רש"י)

ה מ ע ר

(יט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, וכתבוהו על מקלת שירי, וקראה שירה, וכן נכתבה על מקלת שירי, בהלמדת הדלתות, עם ההשק במקומות הנעימה, כמבואר בפרשת בשלח ממעט השירים בלשון הקודש: ולמדה, הטעמים הקשים שיבאר להם: שימה בפיהם, שתהיה השירה שגורה בפיהם. גמלח ולמדה גם שימה זכה, כי המעט להיות ה"א ולמדה קמון, ותחת הדל"ת פתח קען. (הראב"ע): לעד בבני ישראל, כמו שאמר להלן וענתה השירה הזאת לפני לעד, בעש לא תענה ברעך, שהשירה הזאת תעיד לישראל שדך הגדתי להם מראש, וכן התרומי צש על כל המולאות אותם: (כ) ונאצוני, והכניסוני, וכן כל ניאון לשון בעש. (רש"י)

וראב"ע

ו י ל ד לא

הרגום אשכנזי קנט

גליקספעללען אונד דראנגנאג
לען ווירד היימגעזוכט ווערדען,
זא מאג דיעזער געזאנג אלס
צייגע ווידער דאסזעלבע שפרע:
כען, דען ער ווירד פאן זיינען
נאכקאממען נייעמאהלס פער=
געססען ווערדען; איך קעננע
גאר וואהל זיינע נייגונג, דיא
עס שאן יעטצט געצייגט האט,
בעפאר איך עס נאך אין דאז
לאנד ברינגע, דאז איך צוגע=

רבות וצרות וענתה השירה
הנאת לפניו לעד כי לא תשכח
מפי זרעו כי ידעתי את יצרו
אשר הוא עשה היום בטרם
אביאנו לארץ אשר נשבעתי:
(כג) ויכתב משה את השירה

הואח

שווארען האבע. (כג) משה שריעב אלזא פאלגענדען געזאנג אויף, אונד לעהרטע איהן
דיא

ר ש י

הרגום אונקלוס

(כא) וענתה השירה הזאת לפניו לעד
שהתיתי בו בתוכי על כל המולדות אותי:
כי לא תשכח מפי זרעו. הכו זו הכתובה
לישראל שאין תורה משתכח מורעם לגמרי:

סגיאן ועקן ותחייב תושבחתא הדא קדמוהי
לסקיד ארי לא תחנשי מפום בגיהון ארי
גלי קדמי יצריהון די אינון עבדין יוקא דיין

עד לא אעלינון לארעא די קיימית: (כג) וכתב משה ית תושבחתא הדא ביוקא
ההוא

ב א ו ר

ונראה שהונח על הממאס ומצוה ברבון לבו הדבר המעולה והיקר, נאלו כל תוכחתי (משלי א'
כ"ט), ועלת עלין נאלו (תהלים ק"ז י"א); וכן הפעל הכבד ממנו, ואת אמרת קדוש ישראל
נאלו (ישעיה ה' כ"ד): והועתק הננין הכבד ממנו אל ענין הכעס, לפי שהמנאך מוליד כעס
וזמן בלב המנאך, ובחק השם יתעלה יאמר לשכך את הארון כלשון בני אדם (וסירוש ובזכע
בך נאן ה' (תהלים י' ג'), נראה שהוא כפל הענין שאמר בראש הכתוב, כי הלל רשע
על תאות נסאו שהרשע מתהלל את עצמו בלכתו אחרי תאותו, והנזכע מתברך בלכדו על
אשר יאין את השם): (כא) לשניו, כעד העומל תמיד לנגוד ומעיד בו: כי ידעתי את יצרו
אשר הוא עושה היום, כעס כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, שהיא הידיעה בפועל,
כי הידיעה בעתיד ידיעה כחא. ואם לא חטאו ישראל במדבר ולא נודע יכרו בפועל, לא היה
הגון שיעיד בהם שירה לומר הגלוי לסניו. שתחטאו וזעידה נכס שתמלאנה אתכם רעות רבות
ולרות כזה וכוה, אבל היה הראוי שיתן להם התורה נידיעה סתם אס תאנו זשמעתם טוב
האין תאכלו, ואם תמאנו ומריתם חרב תאכלו, אבל עתה שנודע גם להם יכרס הרע ולכס
הזונה יגיד להם כל הקורות אותם כענין שנאמר מדעתו כי קשה אתה וגיד ברול ערפך ומכתך
נחשה, ואגיד לך מאז בטרם תבא שמעתיך (ישעיה מ"ח ד' ה'), עד כאן לשון הרמב"ן ז"ל.
והוא עיון דק, שהידיעה בעתיד לא תבטל הכחירה החפסית, כי לא תכריע את רכון האדם כלל,
אבל אלז הודיע הקדוש ברך הוא את ישראל את הידוע לו בעתיד, כבר היתה נחירתם בעילה,
כי דבר אלהים לא ישוב ריקס, והיה מכריע ומכריח את רצונם לעשות כאשר דבר ה'. לכך לא
התרה בהם, כי אם מתוך מעשיהם הנודעים גם להם, אשר הוא עושה היום' (כב) ויכתב
משה

ה מ ע מ ר

וראז"ע כחז מצוה שיכתב אותה משה גם כל מבין לכתוב, וא"כ הוא מצוה לשעתה; אולם חז"ל
קבלו שהמצוה הזאת על כל איש ישראל שיכתוב לו ספר תורה לעלמו וזאה בכלל תד"ג מצוה.
ויהי' איך שיהי' לא ה' למשה לזכור אותה מצוה עד אשר השלים התורה עד תומה.

תרגום אשכנזי

ו י ל כ לא

דיא קינדער ישראל'ס. (כג) יהושע
אבער דעם זאָהנע נון בעפֿאהל
ער (דער עוויגע) אונד שפראך:
זייא בעהערצט אונד טאפפֿער!
דען דוא זאלסט דיא קינדער
ישראל'ס אין דאָן לאַנד ברינג
גען, דאָן איך איהנען צוגעשוואָן=
רען, אונד איך ווילל מיט דיר
זיין. (כד) אלס משה דיא וואָר=
טע דיעזער לעהרע פֿעלליג
אויפֿגעשריעבען האַטטע אין
אין בוך, ביז צו איהרעם ענדע,
(כה) גאָב ער דען לויס, וועלכע
דיא בונדעסלאַדע דעם עוויגען
טרוגען, פֿאַלגענדען בעפֿעהל:
(כו) נעהמעט דיעזעס בוך דער
לעהרע, לעגט עס צור זייטע
דער בונדעסלאַדע דעם עוויגען
איערעם גאָטטעס, אַללוואָ עס

הזאת ביום ההוא וילמדה את
בני ישראל: (כג) ויצו את יהושע
בן נון ויאמר חזק ואמץ כי אתה
תביא את בני ישראל אל הארץ
אשר נשבעתי להם ואנכי אהיה
עמך: * (כד) ויהי וככלות משה
לכתב את דברי התורה הזאת
על ספר עד תמם: (כה) ויצו משה
את הלויים נשאי ארון ברית
יהוה לאמר: (כו) לקח את ספר
התורה הזו ושמתם אתו מצד
ארון ברית יהוה אלהיכם והיה

צ"י

שם

ר ש י

(כג) וילו את יהושע בן נון. מוסב למעלה
כלפי שכניה כמו שמפורש אל הארץ אשר
נשבעתי להם: (כו) לקח. כמו זכור
שמור הלוק: מצד ארון ברית ה'. נחלקו
בו חכמי ישראל נבבא בתרא יש מהם
אומרים דף היה נולט מן הארון מבחוץ
וגם היה מונח ויש מהם אומרים מצד
הלוחות היה מונח בתוך הארון:
הקהילו

תרגום אונקלוס

ההוא ואלקפה לבני ישראל: (כג) ופקיד
ית יהושע בר נון ואמר תקיף ואלים ארי
את תעיל ית בני ישראל לארעא דיבנימית
להון ומימרי יהי בסעדה: (כד) והוה פד
שיצי משה למכתב ית פתגמי אורייתא
הדא על ספרא עד דשלימו: (כה) ופקיד
משה ית ליינאי נטלי ארון קימא דיני
למימור: (כו) סוביית ספרא דאורייתא הדין ותשיגין יתיה מסטר ארון קימא דיני
אלהכון

ב א ו ר

משה את השירה הזאת, שכתב גם את השירה בספר התורה אשר נתן לכהנים: (כג) ויצו
את יהושע, מוסב למעלה כלפי שכניה כמו שמפורש אל הארץ אשר נשבעתי להם: (כד) ויהי
ככלות משה, חוזר ומבאר דרך פרט את האמור למעלה דרך כללי שכתב את השירה הזאת
ולמדה את בני ישראל, עתה הוא מבאר דבריו, איך ומתי עשה זאת? ואמר שבאשר בלה
לכתוב את דברי התורה עד תומם, לזה את הלויים שיקחו את הספר ויניחו אותו בארון, ובתמלה
י, הילו אליו את הזקנים והשומרים, והעם יאסף עמהם, כדי שיעיד בהם, וכן עשו, והוא
דבר באזניהם את כל השירה, והעיד בהם את השמים ואת הארץ: (כו) לקח, מקור במקום
לוי, כמו זכור שמור הלוק: מצד ארון ברית ה', נחלקו בו חכמי ישראל נבבא בתרא,
יש מהם אומרים דף היה נולט מן הארון מבחוץ, וגם היה מונח. ויש מלך הלוחות
היה

שֵׁם בְּךָ לְעֵד: (כז) כִּי אֲנֹכִי יָדַעְתִּי
 אֶת־מְרִיבָה וְאֶת־עַרְפָּה הַקְּשָׁה הֵן
 בְּעוֹדֵנִי חִי עִמָּכֶם הַיּוֹם מִמְּרִים
 הָיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אֲחֵרִי
 מוֹתִי: (כח) הִקְהִילוּ אֵלַי אֶת־
 כָּל־זִקְנֵי שְׁבִטֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם
 וְאִדְבַּרְהָ בְּאָזְנֵיהֶם אֶת הַדְּבָרִים
 הָאֵלֶּה וְאֶעֱיֶדְהָ בָּסֵ אֶת־הַשָּׁמַיִם
 וְאֶת־הָאָרֶץ: (כט) כִּי יָדַעְתִּי
 אֲחֵרִי מוֹתִי כִּי־הִשְׁחַתְתִּי תְּשֻׁחַתּוֹן
 וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי
 אֶתְכֶם וּקְרֵאתֶם אֶתְכֶם הֲרַעְהָ

ציינע ווידער דרך זיין ואלל:
 (כז) דען איד קעננע דינע
 ווידערשפענסטיגקייט אונד
 הארטנעקיגקייט, דא איהר
 איך יעטצט, ווייל איד לעבע
 אונד מיט איך בין, געגען דען
 עוויגען ווידערשפענסטיג בע-
 צייגט, וויא פיעל מעהר נאך
 מיינעם טאדע? (כח) פערזאם-
 מעלט אללע עלטעסטען אייע-
 רער שטעממע אונד אייערע
 אמטלייטע צו מיר הער, איד
 ווילל איהנען ריעזע ווארטע
 פארלעזען אונד היממעל אונד
 ערדע ווידער זיא צו צייגען נעה-
 מען. (כט) מיר איזט וואהל בע-
 קאנט, דאס איהר נאך מיי-
 נעם טאדע אין דא פערדער-
 בען שטירצען, אונד פאן דעם
 וועגע אבקאמען ווערדעט,
 דען איד איך געבאטהען האבע, זא ווירד איך דען דאז אונגליק טרעפפען אין דער שפעטערן
 צייט

נראה עמוד כ"ב שמו"ס ונורת הים תמנח בסוף הכסף באחרית

תרגום אונקלוס

ר ש"י

אֶלְחָכוֹן וַיְהִי תַמּוֹן בְּךָ לְסִהַד: (כז) אָרִי
 אָנָּה יָדַעְנָא יַת סַרְבְּנִיתְךָ וַיַּת קְדֻלְךָ קִשְׁיָא
 קָא עַד אָנָּה קָם עִמָּכוֹן יוֹסֵא דִין סַרְבִּין
 הוֹיַתּוֹן קָדָם יי וְאַף אָרִי בְּתַר דְּאִמּוֹרַת:
 (כח) אֶכְנִישׁוּ לְנֹחִי יַת כָּל סְבִי שְׁבִטֵיכּוֹן
 וְסַרְכִיכּוֹן וְאַמְלִיל קַדְמִיהוֹן יַת פְּתַגְמִיָּא
 הָאֵלִין וְאַסְהֵד בְּהוֹן יַת שְׁמִיָּא וַיַּת אַרְעָא:
 (כט) אָרִי יָדַעִית בְּתַר דְּאִמּוֹת אָרִי חַבְלָא
 תְּחַבְּלוֹן וְתַסְטוֹן מִן אוֹרְחָא דִּי פְּקִידִית
 יַתְכוֹן וְתַעְרַע יַתְכוֹן בִּישְׁתָּא בְּסוֹף יוֹסֵיָא

(כח) הקהילו אלי. ולא תקצו אותו היום
 בחלונות להקהיל את הקהל לפי שני עשה
 לך (במדבר י"ד) ולא השליט יהושע עליה
 ואף בחייו נגזרו קודם יום מותו לקיים מה
 שנאמר אין שלטון ביום המות (קהלת ח'):
 ואעידה בס את השמים ואת הארץ. ואס
 תאמר הכי כבר העיד למעלה העידותי בנס
 היום וגומר (דברים למ"ד) התם לישראל
 אמר אבל לשמים ולארץ לא אמר ועכשיו
 בא לומר האזינו השמי' וגו': (כט) אחרי
 מותי כי השחת תשחיתון. והכי כל ימות
 יהושע לא השחיתו שנאמר ויעבדו העם
 את ה' כל ימי יהושע (שופטים ב') מבאן
 שתלמידו של אדם חניב עליו כגופו כל
 זמן שיהושע סי' ה' נראה למש' כאלו הוא סי:
 האזינו

ב א ו ר

היה מונח בתוך הארון. (כט) כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון, שצונו
 כי ידעתי עתה כי השחת תשחיתון אחרי מותי: כי תעשו את הרע, כאשר תעשו:
 האזינו

תרגום אשכנזי

צייט, ווען איהר ווערדעט טהון
וואס אין דען אויגען דעם עוויג-
גען בעזע איזט, אונד איהן בע-
ליידיגען דורך אייערער הענדע
ארבייט. (ב) משה לאז דער גאנ-
צען פֿערנאממלונג ישראל'ס
פֿאלגענדען געזאגט פֿאָר בן
צו ענדע.

וילך האוינו לא לב

בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשֶׂוּ
אֶת־הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה לְהַכְעִימוּ
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: (ב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה
בְּאָזְנֵי כָל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־
דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד הַיּוֹם:

פתוחה שיטה שלמה

לב (א) הערעט איהר הימ-
מעל, איך רעדע! ער-
דע, פֿערניג מינעס מונדעס,
ווארטע! (ב) מינע לעהרע
טרעפע וויא רעגען, מינע רע-
דע פֿליעסע וויא טהוויא; וויא
שטורמ?

לב (א) הָאָזְנוּ הַשָּׁמַיִם וְאֶדְבַּרְהָ
וְתִשְׁמַע הָאָרֶץ אִמְרֵי־פִי:
(ב) יַעֲרַף כַּמָּטָר לִקְהֵל הַזֶּה כַּטָּל

אמרתי

תרגום אונקלוס

אָרִי תַעֲבֹדוּן יַחַד דְּבִישׁ קָדָם יְיָ לְאַרְגָּוָא
קְדָמוּתֵי בְּעוֹבְדֵי יְדִיכוֹן: (ב) וַמְלִיל מֹשֶׁה
קָדָם כָּל קְהֵלָא דְיִשְׂרָאֵל יַחַד פְּתָחֵי תוֹשְׁבֵי חַטָּא
הָדָא עַד דְּשָׁלִימוּ:

לב (א) אָצִיתוּ שְׁמַיָא וְאִמְלִיל וְתִשְׁמַע
אָרְעָא מִיְקָרֵי פּוֹמֵי: (ב) וְיִבְסַם
כַּמְטָרָא אוֹלְפָנֵי וְתִקְבַּל כַּטָּלָא מִיְמְרֵי כְרוּחֵי

מיטרא

לב (א) האוינו השמי'. שאני מתרה בהם
בישראל ותהיו עדים בדבר שכן
אמרתי להם שאתם תהיו עדי' וכן ותשמע
הארץ. ולמה העיד בהם שמים וארץ אמר
משה אני נשאר ודמם למחר אני מת אס יאמרו
ישראל לא קבלנו עלינו הכרימ'י בא ומכחישים
לפיכך העיד בהם שמים וארץ עדים שהן
קיימים לעולם ועל שאם יזנו יבאו העדי'
זיתנו שגרים הנסן תתן פריה והארץ תתן
יבולה והשמים יתנו טלם ואם יתחייבו
תהיה בהם יד העדים תחלה ועלר את
השמים ולא יהיה מטרי והאלמה לא תתן
את יבולה (דברים י"א) ואחר כך ואצדתם מהרה על ידי עבו"ם: (ב) יערף כמטר לקחי. זו היא
העדות שתעידו שאני אומר בפניכם תורה שנתתי לישראל שהיא חיים לעולם כמטר הזה שהוא
חיים לעולם באש' יערפו השמים על ומטר. יערוף לשון יעוף וכן יערפו דשן יערפו טל: תול

ב א ו ר

לב (א) האוינו, מגזרת און. ולרך הכתובים להעיד בדברים שהם עומדים וקיימים, וכן
שמעו הרים (מיכה ו' ב'), גם אכן יהושע, ואס כתוב כי היא שמעה. והענין שהשמים
זהארץ יעידו לישראל שכן אמר להם משה קודם מותו, וכך התרה בהם ובה יארע להם אס
יחטאו לה'. ובספרי אמרו שהעיד בהם את השמים ואת הארץ שלא שנו את מדתם, מעת
הנתיחה עד עולם שומרים את פקודתם, ושמים לעשות רכון קונס, שאל גלגל חמה אינו
עולה מן המזרח, שאל זרעחם חטים והארץ הלמיחה שעורים, או שאל פרה אינה דשה,
וזמור אינו פוען והולך, ומה אלו וכו': (ב) יערף, ירד, וכן יערפון דשן (תהלים ס"ה י"ב),

ה מ ע ר

ידידי מהר"ם לאנדוי הפליז לנשות (בחומשים עם פתרון המלות פראג שנת תקס"ז) בבאור
זבתרגום השירה הנפלאה הזאת, ולא השאיר לי כ"א עוללות בליר שנים ושלושה גרגרים. והמה,
לב (ב) יערף כמטר, לפי שהזכיר שמים וארץ עלה ברעיונו לזורי מטר וטל אשר יריקו שמים
מעל